

ВІТЧИЗНЯНА КІНОГАЛУЗЬ: НОВІ ВИМІРИ ТА ВИКЛИКИ

*(оглядова довідка за матеріалами преси,
інтернету та неопублікованими документами
за 2019–2020 рік)*

Українська нація поступово позбавляється комплексу меншовартості. Приклад – наша кіноіндустрія, про яку ми, хоч і з певними застереженнями, останнім часом говоримо: «процес пішов». Великою мірою це стало можливим завдяки підтримці галузі з боку держави, яка залишається на цей момент ключовим інвестором кіновиробництва в країні [1; 2].

Нинішній рік зробив свій внесок в історію успіхів національного кінематографу. Зокрема, він доповнив її цікавими кінопрем'єрами та гучними перемогами на вітчизняних і міжнародних кінофорумах, порадував свіжими кіно- й телепроектами, здивував новими форматами тощо. Та водночас цього року нашу кіногалузь спіткали серйозні проблеми, пов'язані, в першу чергу, з наслідками пандемії, що нині охопила весь світ, а також із скандалом навколо 14-го пітчінгу Державного агентства України з питань кіно.

Але почнімо з позитиву, бо вітчизняний кінопродакшн – 2020 без перебільшення можна назвати успішним. Щедрий на події та звершення, він іще трошки наблизив сучасне українське кіно до європейських стандартів.

Багато хто вважає, що кінофестиваль – це саме той майданчик, де можна заявити про себе та свої амбіції на широку аудиторію. А для молодих кіномитців участь у таких заходах залишається чи не єдиним шансом стартувати в світі кіно. В будь-якому разі фестивалі залишаються вагомою частиною сучасного кінопроцесу, і якщо раніше головною атракцією кіноподій, що відбуваються в Україні, був показ зарубіжних стрічок, то зараз все навпаки – вітчизняні фільми становлять найбільший інтерес для глядачів.

На жаль, пандемія коронавірусу боляче вдарила по сегменту проведення культурних подій, тож більшість запланованих на цей рік публічних заходів відтермінували чи скасували загалом, очікуючи появи сприятливішої епідеміологічної

ситуації. Однак були й ті, хто наважився розумно ризикнути, бути активними й мати власну позицію, серед них – *Київський міжнародний кінофестиваль «Молодість» (КМКФ «Молодість»)*.

Його проведення теж було відтерміновано, перенесено з травня на серпень, проте заходи відбувалися головним чином у реальному форматі, хоча і з додатковим залученням власної онлайн-платформи.

Виявилось, що в нашу добу найважливішим вмінням є здатність до адаптації. Зважаючи на світові тренди, для багатьох це означає повний або частковий перехід івентів, у тому числі культурних, у формат онлайн. Разом із тим, цінними й запитуваними лишаються звичні для багатьох події офлайн. Зокрема такі, як церемонія відкриття «Молодості», що проходила на свіжому повітрі в спеціально сконструйованому для події кінотеатрі просто неба під столичною Аркою дружби народів. Вечірня сукня, костюм і медична маска – таким був вимушений дрес-код цьогорічного відкриття не тільки КМКФ «Молодість», а й інших великих публічних подій. Кадри, як це відбувалося, уже стали історією, а можливо й нашим майбутнім.

Програма кінофестивалю включала цього року 260 фільмів із 60-ти країн світу та декілька десятків різних фестивальних проєктів. Особливо тішив широко й різноманітно представлений національний кінематограф – аж 55 картин вітчизняного виробництва, що зрештою дозволило організаторам сформувану повноцінну фестивальну програму «Дивись українське!».

Наші фільми показали в усіх трьох міжнародних конкурсах – студентському, короткометражному та повнометражному. А в Національному конкурсі самих лише короткометражок – 24 кінороботи. На увагу заслуговували й «Українські прем'єри» – 8 повнометражних стрічок, знятих протягом останніх 2-х років.

Як неодноразово наголошував на пресконференціях, що передували проведенню «Молодості», генеральний директор фестивалю Андрій Халпахчі, нарешті настала доба, коли українське кіно, а це повно- і короткометражні фільми, авторські дебюти й картини вже знаних режисерів, стали вагомою частиною того, що можна побачити на його екранах. І це разюча позитивна зміна, якщо порівнювати з часом у десять-п'ятнадцять років тому, коли в прокат виходила лише одна українська кінострічка [3; 4].

Ще одним трендом сучасної кіногалузі України є копродукція із зарубіжними країнами, що свідчить про нашу відкритість світу в сфері кіновиробництва.

Власне, відкривав цьогорічну «Молодість» фільм «Забуті» Дарії Онищенко, який розповідає про драматичні події з життя людей на території окупованого Донбасу. Нова картина є україно-швейцарською копродукцією, що отримала фі-

нансову підтримку Міністерства культури та інформаційної політики України (МКІП) за результатами конкурсного відбору кінопроектів патріотичного спрямування.

За словами української режисерки, яка з 2005 року живе в Німеччині, «Забуті» – це спроба якось протистояти російській пропаганді. Фільм орієнтовано на європейську публіку, яка дуже мало знає про війну на Донбасі, оскільки та зникла з їхніх новинних стрічок.

Ще по дорозі до українського глядача кінокартина встигла отримати непогані відгуки закордонної преси, а під час світової прем'єри в Польщі, на Варшавському міжнародному кінофестивалі, в рамках конкурсної програми «1–2» фільм «Забуті» відзначили спеціальною премією [5; 6; 7].

Так само дебютний повнометражний фільм *«Земля блакитна, ніби апельсин» Ірини Цілик*, зроблений в копродукції з Литвою та представлений на завершення КМКФ «Молодість», став першою українською картиною, яка потрапила до конкурсної програми американського кінофестивалю Sundance, а її авторка здобула там перемогу в номінації «Найкраща режисура документального фільму».

Помітною подією як останнього фестивалю «Молодість», так і кіносезону загалом, стала прем'єра українського англомовного трилера *«Let It Snow»*, створеного в копродукції України зі Сполученими Штатами та Іспанією. Стрічку купив найбільший у світі американський прокатник Lionsgate через свою компанію Grindstone Entertainment. Це вперше в історії нашого кіннматографу Голлівуд придбав права на вітчизняний трилер. Режисером фільму виступив Станіслав Капрапов, а головну роль зіграла українка й голлівудська зірка Іванна Сахно [8; 9; 10; 11].

Розповідь про Київський міжнародний фестиваль можна завершити свіжою інформацією про ребрендинг «Молодості». «See Mo» – саме під таким символічним гаслом стартував фестиваль нинішнього року. Як пояснюють його організатори, з одного боку це заклик дивитися кінопрограму, а з іншого – звучить суголосно англійському виразу «see more», що означає бачити більше, ширше.

Через карантин інший знаковий форум України – **Одеський міжнародний кінофестиваль (ОМКФ)** – проходив у незвичний для нього час, наприкінці вересня, і до того ж в онлайн-форматі. Так само в мережі проходило спілкування з авторами фестивалевих стрічок.

Відомий багатьом як огляд комедій, нинішній ОМКФ позиціонується як арт-мейнстрим, тобто компроміс між авторськими експериментами та розважальністю, втім певний комедійний акцент лишився.

Несподіваний плюс карантину виявився в тому, що організаторам вдалося зекономити величезні кошти, потрібні для проведення фестивалю на належному рівні, яких цього року, за деякою інформацією, їм бракувало.

Отже, негаразди, як це не парадоксально виглядає, стали причиною нових звершень, подолань і навіть вирашів.

Доречно керуватися тією ж логікою, сприймаючи вітчизняне кіно, результат якого в онлайн-кінотеатрі Одеського фесту – це збірка відзнятого протягом минулого та навіть цього року. А знімали багато й активно. Тож, українські фільми були не тільки в Національному конкурсі, а в усіх сегментах фестивальної програми: в Міжнародному конкурсі повнометражних фільмів – «Атлантида» Валентина Васяновича; в спеціальних показах – «Номери» Олега Сенцова та Ахтема Сеїтаблаєва; в «Ретроспективі: жінки-піонерки кіно» – «Жінці про жінку» Івги Григорович тощо.

Необхідно підкреслити, що тенденція до збільшення частки національної кінопродукції, яка простежувалася під час київської «Молодості», збереглася і на одеському фестивалі.

І, знов-таки, фільми, створені за участі України, стали призерами ОМКФ у головних міжнародних категоріях. Загалом, копродукція – чудовий матеріал для вивчення алгоритмів, за якими сьогодні може і має відбуватися діалог між культурами та індустріями [12; 13; 14].

Закордонні фестивалі й конкурси наразі теж не обходяться без українського кінопродукту, причому фільми вітчизняного виробництва все частіше отримують призи та міжнародний розголос. Нижче наведемо лише деякі з найсвіжіших прикладів.

«*Із зав'язаними очима*» *Тараса Дроня* – спортивну драму, вироблену за підтримки МКІП, було визнано найкращою серед п'ятнадцяти стрічок конкурсу Competition 1–2 Варшавського міжнародного кінофестивалю (WFF), Республіка Польща [15; 16].

«*Погані дороги*» *Наталії Ворожбит* – «найліпший дебют», «з потужним значенням і якістю» – фільм про війну на Донбасі, знятий за підтримки Українського культурного фонду, який показали в паралельній секції «Міжнародний тиждень критиків» 77-го Венеційського кінофестивалю (Settimana Internazionale della Critica)[17; 18; 19].

«*Сама собі тут*» *Анни Дудко* – дебютну короткометражну анімаційну картину було відібрано з-понад двох тисяч заявок до спеціальної програми 18-го Міжнародного анімаційного фестивалю HIROSHIMA (Hiroshima International Animation Festival), Хіросіма, Японія [20].

«Віддана» Христини Сиволап – повнометражний ігровий дебют показали в рамках присвяченого історичним фільмам фестивалю KHIFF (Kyoto Historical International Film Festival), Кіото, Японія [21].

«Мої думки тихі» Антоніо Лукіча – лірична комедія отримала нагороду Discovery Award на кінофестивалі Raindance Film Festival, Велика Британія; відкривала Дні українського кіно в Гельсінкі, Фінляндія; змагалася за головну нагороду Пекінського міжнародного кінофестивалю BJIFF (Beijing International Film Festival), КНР [22; 23; 24; 25].

Мало того, права на показ повнометражної художньої стрічки Антоніо Лукіча купив канал НВО Europe [26].

Серед іншого, військову екшн-драму «Черкаси» Тимура Яценка тепер побачать у Німеччині, сімейний пригодницький фентезі «Фокстер і Макс» Анатолія Матешка – на території Японії, трилер-хорор «Let it snow» Станіслава Капралова – в кінотеатрах ОАЕ, а права на показ спортивної драми «Пульс» Сергія Чеботаренка купила Франція [27; 28].

До переліку вищезгаданих досягнень можна додати інформацію **про українську копродукцію**.

Наприклад, неабиякий інтерес з боку міжнародної кіноспільноти викликав американсько-український екшн «Захар Беркут» Ахтема Сеітаблаєва та Джона Вінна – права на показ проєкту-переможця Дев'ятого пітчінгу Держкіно було продано до Великої Британії, Ірландії, Австралії, Нової Зеландії, Іспанії, Німеччини, США, Італії, Канади, Литви, Латвії, Естонії, а також на територію країн Бенілюксу [29; 30].

Тим часом, американське видання The New York Times восени включило стрічку «Голем» української компанії SE film production до своєї добірки 13-ти найстрашніших фільмів, описавши стрічку як «незвичайний надприродний трилер, що нагадує „Франкенштейна” та „Відьму” Роберта Еггерса». Кінокартину знімали ізраїльські режисери Йоав і Дорон Паси, а головну роль виконав 15-річний український школяр Кирило Черняков [31].

Серіали – ще один важливий сегмент експортної кінопродукції. Мультсеріал «Хоробрі зайці» українського продакшену Glowberry спільного кіновиробництва з анімаційною студією Anima (Іспанія). Міжнародна прем'єра серіалу для наймолодших відбудеться на світових телеканалах: Nick Jr. (Велика Британія), Super RTL (Німеччина), ABC (Австралія), YLE (Фінляндія), НОР! (Ізраїль) та Milkshake! (Велика Британія) [32].

На особливу увагу заслуговує інформація про те, що нинішнього року Україна – і це вперше в її історії – представила на 160-му засіданні Ради правління єв-

ропейського фонду підтримки спільного кіновиробництва і прокату кінематографічних та аудіовізуальних робіт «Євримаж» (Eurimages) три свої кінопроекти, два з яких отримали фінансову допомогу на загальну суму 395 тисяч євро. Йдеться про стрічки «Спас» Максима Наконечного – копродукція з Чехією та Хорватією, та «Носоріг» Олега Сенцова – спільне кіновиробництво з Німеччиною та Польщею [33].

Щодо серіального продакшену, в нашій країні цей жанр оживає. Державні структури та приватні телепродакшени мають нині чітке розуміння того, що майбутнє – за якісними багатосерійними історіями.

Індустрія серіалів – світовий тренд. На Заході кажуть, що це як «новий чорний», тобто неймовірно затребуваний аудиторією продукт, обсяги виробництва якого, так само, як і жанрова різноманітність, рік від року стають все більшими. Навіть відомі режисери та актори переходять з кіно на ТБ, оскільки кращі зарубіжні серіали мають не менший резонанс, ніж широкоформатні фільми. За останні кілька років серіальний бум охопив не лише лінійне телебачення, а й кабельні телеканали й такі платформи, як НВО, Netflix, Amazon та інші.

Колись ми не могли навіть уявити, що в наших ефірах з'явиться стільки українських серіалів – прем'єра за прем'єрою, причому таких, які мають попит у глядачів. Головне, над чим варто працювати, це якість і зміст – щоб історія спонукала глядачів критично мислити, була життєствердною та ідеологічно не маніпулятивною [34].

Важливу роль у тому, що глядачі тепер дивляться вітчизняні серіали, відіграє підтримка держави: «Доброволець» Ахтема Сеїтаблаєва, «І будуть люди» Аркадія Непиталюка – серіали з актуальною «прошивкою», та водночас вони є складними й масштабними проектами, які потребують багато часу і ресурсів [35; 36].

«Я думаю, що всі вже переконались у тому, що українські серіали можуть бути захопливими й цікавими. Пригадайте хоча би „Спіймати Кайдаша” – чудовий телесеріал. Я хочу, щоб наше серіальне виробництво вийшло на новий рівень, і ми зняли свого „Молодого Папу” чи „Неортодоксальну”, але не все так просто. Як відомо, серіали дорожчі у виробництві. На один епізод можна витратити стільки ж, скільки й на повнометражний фільм», – підкреслює Марина Кудерчук, голова Державного агентства України з питань кіно. Ірина Красуцька. Марина Кудерчук: "Я ідентифікую себе як кризового менеджера". <https://yabl.ua/2020/04/13/marina-kuderchuk-intervyu>.

А тим часом деякі медіа вже підбивають підсумки кінобізнесових звершень в Україні, й саме проект Наталії Ворожбит «Спіймати Кайдаша» за мотивами повісті Івана Нечуя-Левицького розглядається як фаворит перегонів у вітчизняній кіносеріальній ніші. Й нічого дивного. Успіх є – і рейтинговий, і художній. Хоча

таке доволі рідко перетинається. Глядач вже сказав своє «Так!», і сага про Кайдашів живе своїм окремим від авторів життям, особливо в часи карантину. Якраз у період вимушеної паузи цей проєкт шукали найчастіше в мережі серед інших українських новотворів, відгуки майже завжди схвальні [37].

Тема екранізації української літератури, до речі, вельми перспективна. Цього року, приміром, Міжнародний фестиваль «Книжковий Арсенал» та Одеський міжнародний кінофестиваль започаткували спільний проєкт Book Pitch. Як зазначила генеральна продюсерка ОМКФ Юлія Сінькевич, синергія літератури й кіно – важлива складова культурної парадигми країни. За словами авторів, цей кроссекторальний проєкт спрямовано не тільки на пошук сучасних книг, які потенційно можуть бути втілені на широкому екрані. Книжковий пітчінг – це можливість для письменників донести свої твори до представників української та міжнародної кіноіндустрії, які завжди в пошуку нових ідей та якісних сценаріїв. Продюсерка впевнена, що така співпраця стане важливим кроком для інтегрування сучасної української літератури у вітчизняний та міжнародний кінематограф [38].

Натомість хороші новини – про успіхи українського кінематографа, який тільки-но почав завойовувати серця наших співгромадян і глядачів за кордоном, – ледь встигають за поганими.

Епідемія COVID-19. Державна фіскальна служба звітує: кінематограф та креативна індустрія в Україні постраждали чи не найбільше внаслідок обмежень. І хоча керівництво держави намагається запобігти найгіршим сценаріям і підтримати культуру та креативні індустрії шляхом впровадження законодавчих ініціатив і фінансових компенсацій, за словами міністра культури та інформаційної політики Олександра Ткаченка, сукупні втрати культури, туризму та креативних індустрій з початку березня становлять майже 2 % ВВП країни, або більш ніж 83 млрд грн. [39].

Кінотеатри, за даними статистики, вже втратили 39 % відвідувачів. Через карантин вихідного дня в найбільшій кіномережі «Планета Кіно» можуть закрити всі кінотеатри й звільнити 500 осіб. Про це на своїй фейсбук-сторінці заявив співвласник мережі Дмитро Деркач. Він наголосив, що до 80 % доходу кінотеатри отримують саме в суботу та неділю. Тож, як кажуть представники кіноіндустрії, нині головна мета – зберегти фахівців і техніку [40; 41].

Про реальність у зв'язку з пандемією – нові формати, перехід подій в режим онлайн тощо – говорили куратори міжнародного кінофестивалю *Київський тижень критики* під час дискусії, яка проходила онлайн. З боку України до неї долучилися

чилися Дарія Бадьйор, Сергій Ксаверов, Анна Дацюк, Станіслав Битюцький, а також французькі кінокритики Лео Соесанто, Жульєт Гоффар та Олів'є Пеліссон.

Зокрема дискутували на тему карантину, який дуже сильно змінив світову кіноіндустрію – все більше прем'єр, у тому числі блокбастерів, відбувається сьогодні на стрімінгових платформах. Та чи не є інтернет-ресурси загрозою для традиції колективних офлайн-кінопереглядів?

Деякі з учасників висловили думку, що це непогана альтернатива для перегляду кіно в умовах карантину, тим паче в Україні, де загалом не вистачає кінотеатрів.

Приміром, sweet.tv – український національний провайдер відео за запитом, який також надає послуги інтернет-телебачення, – нещодавно ініціював проведення хакатону (Cinema Challenge Hackathon), присвяченого технологіям для роботи онлайн-кінотеатрів. Його мета – створити в Україні провайдера медійних послуг на кшталт американського Netflix для популяризації якісного контенту українського виробництва.

Несподіваний вихід із ситуації в умовах карантину знайшли в США, де запровадили аналоги колективних кінопоказів, але в онлайн-форматі. Тобто люди купляли квитки на сеанси і дивилися фільми на сайтах кінотеатрів.

Деякі французькі кінотеатри в період локдауну за невеликі кошти пропонували винаймати зали для камерного перегляду фільмів, коли на сеансі були присутні не більше 20-х глядачів, а потім влаштовували онлайн-обговорення переглянутого – аби тільки не втратити зв'язок зі своєю публікою.

З практиками проведення онлайн-фестивалів зіштовхнулися цього року практично всі країни. Втім, чи дійсно за онлайн-форматом майбутнє?

Досвід України свідчить, що фестивалі онлайн програли тим, які все ж відбулися в кінотеатрах, оскільки пересічний глядач відчуває певну розгубленість перед величезним потоком інформації. В цьому сенсі фестивалі й прокат хоча б давали зрозуміти, «куди» дивитися [42; 43].

Куди дивитися – для вітчизняної кіногалузі питання звучить майже як шекспірівське бути, чи не бути, оскільки широкий глядач українських фільмів часто опиняється між ілюзіями та маніпуляціями.

14-й конкурс Держкіно. Цього літа державну підтримку кінематографії спіткав черговий скандал. МКІП запропонувало нові правила пітчінгів Держкіно, згідно з якими тепер під час конкурсу будуть враховувати попередні успіхи режисера та продюсера. Зокрема фінансові. Про схожі новації йшлося ще торік. Частина кінематографістів виступила проти подібних ініціатив. Інші групи їх лобіюва-

ли. 14-й пітчінг Держкіно, переможців якого презентували 6 жовтня, вкотре підлив оливи в цю дискусію.

Головною проблемою було те, що список переможців, складений за рішенням Ради, відрізнявся від рекомендованого експертною комісією. «І нащо тоді потрібен був весь цей цирк з експертами, пітчінгами, документами?» – обурилася кінематографісти, з прикрістю відзначивши також, що зі списку «вилетіли» фільми про війну на Донбасі, історичні картини та байопіки.

З іншого боку, в список переможців, а це 72 проєкти – 65 фільмів та 7 серіалів, потрапили кейси по-справжньому талановитих авторів. Так само варто додати, що згідно з частиною 6 статті 9 Закону України «Про державну підтримку кінематографії в Україні» та з пунктом 18 Порядку критеріїв проведення творчого конкурсу, оцінки експертних комісій мають суто рекомендаційний характер, а отже, Рада може брати їх до уваги, але не керуватися ними при ухваленні рішень.

А втім, претензії кінематографістів полягають ще й у тому, що Рада прийняла нові правила вже після проведення другого туру та не вмотивувала своїх рішень по кожному проєкту окремо. Відразу декілька продюсерів заявили, що якби такі умови було оприлюднено заздалегідь, то вони зовсім інакше б подавали проєкти на конкурс.

Пізніше про своє занепокоєння через непрозорі критерії відбору переможців повідомили Українська Гільдія режисерів та Українська кіноакадемія. «Ми не побачили ані обговорення проєктів з експертами, ані процедури ухвалення мотивованих рішень. Натомість були швидко зачитані списки, заздалегідь підготовлені за незрозумілою і не передбаченою законом процедурою», – йдеться в заяві гільдії [44; 45; 46].

9 жовтня в Раді з державної підтримки кінематографії прокоментували свій вибір переможців. Нижче наведено головні тези цієї заяви.

Члени експертних груп оцінюють проєкти лише за дев'ятьма критеріями, і виставляють відповідні оцінки, зокрема за оригінальність ідеї, актуальність теми; драматургічну якість сценарію (трітменту); соціальну важливість; режисерське бачення; продюсерське бачення; творчий потенціал авторської групи; відповідність ліміту витрат масштабам кінопроєкту; наявність інших джерел фінансування; маркетингову стратегію.

Загальна сума державної підтримки проєктів, які згідно з рішенням експертних комісій отримали прохідні 35 балів, складає 2 518 797 244,47 гривні. Це в понад 5 разів більше за весь бюджет на фінансування кіногалузі цього року. Очевидно, що такий список не міг бути підтриманим через неможливість державою профінансувати усіх переможців.

Для вирішення подібних ситуацій і створювалася Рада з державної підтримки кінематографії, мета якої – забезпечення ефективного використання державних коштів.

У зв'язку з ситуацією, що склалася під час 14-го конкурсного відбору, Рада врахувала побажання членів експертних комісій, проте була змушена ухвалити рішення (як це і передбачено Порядком та критеріями творчого відбору), що не повною мірою збігається з їхніми оцінками. Варто зазначити, що до переліку переможців не було включено жодного проєкту, яким експерти поставили середню оцінку менше 35 балів.

Наступним кроком було виконання Радою вимог Закону України «Про державну підтримку кінематографії в Україні», а саме всебічна оцінка за такими критеріями: оригінальність і якість сценарію; досвід заявника як продюсера або виробника фільму відповідного жанру (економічні результати); успішну роботу режисера-постановника у зв'язку з його участю у виробництві (створенні) фільмів (результати участі у вітчизняних або міжнародних кінофестивалях, нагороди, економічну ефективність розповсюдження кінофільмів в Україні та за кордоном тощо); прогнозоване співвідношення вартості виробництва (створення) фільму та якості виробленого (створеного) фільму, строки його виробництва (створення). Ці критерії діють з 2017 року й під час проведення 14-го конкурсу не змінювалися.

Окремо в заяві звертається увага на те, що для отримання державного фінансування наявності лише однієї заявленої важливої та потрібної для України теми – недостатньо. «І ще раз нагадаємо та наголосимо: державний конкурс кінопроєктів – це комплексна робота, яка полягає в оцінюванні майбутніх фільмів за всіма критеріями: якість сценарію, продюсерська та авторська група, маркетингове розуміння своєї аудиторії та шляху до глядача, відповідність бюджету сценарію, строки виробництва. Тож хочемо побажати усім тим учасникам 14-го конкурсного відбору, які не стали переможцями, зосередити свої сили на вдосконаленні сценаріїв та пошуку додаткових джерел фінансування, щоб здобути перемогу на конкурсі вже наступного року» – зазначено в документі [44].

Беручи до уваги складність і суперечливість ситуації, а також величезну кількість оцінок, думок, офіційних заяв та особистих вражень, наведемо лише деякі принципові позиції сторін конфлікту та окремі висловлювання авторів, опубліковані на сторінках преси, інтернет-видань та у фейсбуці, стосовно виходу з кризи.

Адвокатка й кіноюристка *Тетяна Ліфер* брала участь у 14-му пітчингу як продюсерка неігрового фільму «Батько українського боксу», її продакшен також пітчингував документальний проєкт «Донбаський синдром», який посів перше місце в рейтингу, але не увійшов до переліку проєктів-переможців.

Вона вважає результати пітчінгу необґрунтованими, непрозорими й такими, що порушують чинне законодавство.

Рада змінила умови конкурсу, не повідомивши про це учасників конкурсу в порядку, визначеному чинним законодавством. Проекти включено до переліку переможців без урахування рейтингу, одержаного на I та II етапах конкурсу. З незрозумілих та необґрунтованих причин проекти, що мали найвищий рейтинг, не увійшли до складу переможців, а проекти з низькими балами потрапили до цього переліку. Рада не обґрунтувала своє рішення по кінопроектах на відкритому засіданні, а лише затвердила перелік переможців, яких було обрано незрозумілим чином з урахуванням нових, нікому не відомих, крім Ради, умов проведення конкурсу.

По окремих категоріях – фільми для дитячої аудиторії, повнометражні анімаційні фільми – зовсім не було визначено переможців, що поставило під загрозу знищення ці ланки кіноіндустрії.

Результати конкурсу є несправедливими та незаконними. Відбулося порушення Порядку проведення конкурсу; що стосується прозорості прийняття рішень, всупереч чинному законодавству були змінені умови проведення конкурсу, про які учасники конкурсу не були повідомлені. Запобігти цьому можна, визнавши результати конкурсу повністю або частково недійсними.

Співвласник кінокомпанії Film.ua Group *Сергій Созановський* вважає, що ситуація з результатами пітчінгу неприємна для кожної зі сторін, навіть для тих, хто фінансування отримав (переможцем стала комедія «Сказане весілля 3», яку Film.ua виробляє спільно з компанією Юрія Горбунова «Прототип продакшн»).

На його думку, низка наведених нижче кроків дозволила б уникнути того, що індустрія і держава, які повинні бути партнерами, виявилися по різні боки барикад.

Найважливіше – закон і його верховенство. Експертам і Раді важливо й потрібно уважно прочитати закон і неухильно його виконувати. Так, закон може бути недосконалим, але якщо ми не дотримуватимемося правил, то негайно поринемо у хаос.

У правилах пітчінгу прописані категорії проектів. Але знову в категорії фільмів для широкої глядацької аудиторії з'являються стрічки, що не здатні зібрати повні зали кінотеатрів і рейтинги на ТБ (не тому що вони погані, вони просто не на це націлені).

Неправильно в сьогоденній ситуації подавати на конкурс по кілька фільмів від однієї компанії. У бюджеті немає на це грошей. Важливо і правильно зосередитися на чомусь одному, що й на якості позначиться позитивно.

Залишається актуальним питання завищених бюджетів. Ми живемо в реальності, де стверджувати, що на створення українського кіно необхідні 3–4 мільйони доларів, просто абсурд. Позаяк це не абстрактні мільйони, це податки, гроші, зароблені українським народом.

Щодо критеріїв. У Міністерстві культури та інформаційної політики було розпочато важливу справу – розробку критеріїв оцінювання попереднього досвіду творців кіно, що враховують як їхні успіхи, так і історію роботи з державними грошима. Як тільки це буде впроваджено і запрацює – ситуації, подібні до цієї, стануть просто неможливими.

«Зараз, коли я дивлюсь і на результати пітчінгів, і на реакцію громадськості на них, я бачу, як корабель під назвою «українське кіно», який ми будували останні десять років, іде на дно. І справа не тільки в тому, що навколо ідеальний шторм, справа в команді корабля...», – переконаний Сергій Созановський.

Голова Держкіно *Марина Кудерчук* після оголошення Радою переможців написала на своїй фейсбук-сторінці, коментуючи бурхливе обговорення в мережі, що пітчінг – це конкурс, а не гарантована перемога, що члени Ради приймали рішення «абсолютно мотивовано», хоч воно й не збігалось з оцінками експертів, а результати є чесними та справедливими.

Член Ради *Андрій Халпахчі*: «У двох словах відповісти на весь цей балаган, що відбувається у фейсбуку, неможливо. Кожен, хто не отримав грошей, незадоволений... Що стосується оцінки експертів, там претензій до них значно більше, ніж до членів Ради. Тому ми мали право враховувати рейтинг, але не повністю. Були випадки, коли шестеро експертів ставили по п'ять балів, а один ставив одиницю, занижуючи тим самим загальний бал проекту. Це такий суб'єктивний погляд. На жаль, у кіно немає об'єктивних критеріїв оцінювання... Щодо розмов, що не дали кошти на фільми про визначних українців – в Україні дуже багато великих імен, але не можна лише на цьому будувати фільми. Ось є Патон, є Амосов, Леся Українка тощо, але це кіно, і є не лише важливість характерів, а й інші критерії... Нам дуже шкода, що такі видатні режисери як Криштофович та Фіалко не отримали підтримки на свої наступні фільми, але вони якраз і мовчать у цьому скандалі. А скандал здійсмають люди, яким потрібно отримати кошти, щоб закрити зобов'язання по своїх уже існуючих проєктах» [47].

Питання про ефективність державного фінансування кіно гостро постало ще 2019-го року, після скандального 11-го пітчінгу Держкіно, коли тодішній міністр культури, молоді та спорту Володимир Бородянський розкритикував Раду з державної підтримки кінематографії, яка затвердила надто велику кількість фільмів-переможців конкурсу, тим самим перевищивши бюджет. Бородянський тоді зая-

вив про необхідність запровадити рейтингування режисерів і продюсерів, щоби при оцінюванні проєктів на пітчінгах надавати перевагу «успішним» представникам індустрії та не фінансувати «провальні проєкти». Ідея викликала бурхливе обговорення.

У липні цього року МКІП запропонувало до обговорення нові правила проведення пітчінгів Держкіно, які розробляло разом із Держкіно, депутатами та представниками індустрії. Основним нововведенням у цих правилах є система КРІ (ключових показників ефективності) для режисерів і продюсерів. Пропонується обов'язкове додаткове оцінювання досвіду режисера та продюсера за останні п'ять років: економічних результатів, зокрема касових зборів вироблених фільмів, результатів участі у вітчизняних або міжнародних кінофестивалях, нагород, отриманих на кінофестивалях, економічна ефективність розповсюдження фільмів в Україні та за кордоном, рейтинги телевізійного перегляду, ефективність показів в інтернеті тощо. Також пропонується розширити повноваження Ради з держпідтримки кіно, яка за чинними правилами приймає рішення про переможців пітчінгу за оцінками експертних комісій, та доручити їй оцінювати кінопроєкти і на першому, і на другому етапах конкурсу.

Понад 100 українських кінематографістів назвали нові правила дискримінаційними й такими, що можуть призвести до корупції та монополізації ринку, і виступили з вимогою не погоджувати їх. Рада з державної підтримки кінематографії вважає, що запропоновані правила суперечать законодавству та надала Мінкульту й Держкіно свої зауваження та пропозиції.

У відповідь на це міністр культури та інформаційної політики України Олександр Ткаченко заявив, що хоче дійти компромісу з представниками кіноіндустрії. Тоді понад 50 режисерів окремим листом попросили міністра залучити їх до обговорення нових правил пітчінгів Держкіно. А згодом представники кіноіндустрії запропонували МКІП та Держкіно провести круглий стіл.

Круглий стіл «Шляхи розвитку української кіногалузі: розробка стратегії і виклики» відбувся 8 вересня в Києві. Організаторами заходу виступили Українська гільдія режисерів, Кінофестиваль Docudays:UA та творче об'єднання «Вавилон'13».

У дискусії з боку держави взяли участь заступник міністра культури та інформаційної політики *Ростислав Карандєєв*, помічник-консультант голови підкомітету в сфері кінематографії та реклами *Олександр Максимчук*, заступник голови Держкіно *Юлія Шевчук* і член Ради з державної підтримки кінематографії *Людмила Горделадзе*.

Під час круглого столу говорили, зокрема, про необхідність розробки національної стратегії розвитку кінематографу на наступні 5 років, а також обговорювали проекти Порядку проведення пітчінгів (конкурсів) на здобуття державного фінансування кінопроектів та Порядку утворення експертних комісій.

Ці документи були сприйняті неоднозначно. Частина кіноспільноти вказала на недоліки документу у відкритому листі до міністра культури та інформаційної політики й голови Держкіно. Особливу критику викликали такі положення: усунення експертних комісій від оцінювання кінопроектів у ході конкурсного відбору то покладення функції оцінювання та членів Ради з держпідтримки кіно; встановлення обмежень для продюсерів та режисерів для участі в конкурсі на основі оцінювання їх минулого досвіду та складання рейтингів персоналій; пом'якшення визначення конфлікту інтересів.

Щодо змін, які Міністерство внесло до Порядку проведення конкурсного відбору, висловився *Дмитро Суханов*, продюсер, співзасновник Асоціації кіноіндустрії України. На його переконання, до впровадження будь-яких змін у нормативні акти мають бути розроблені візія та стратегія розвитку українського кінематографу. Для цього необхідно залучити до діяльності робочої групи, що працюватиме над таким документом, усіх зацікавлених із різних галузей кіноіндустрії.

Цю думку підтримала заступниця голови Державного агентства України з питань кіно *Юлія Шевчук*, яка запросила представників кіногалузі подавати свої пропозиції до Держкіно.

Важливість розробки національної стратегії розвитку кінематографу визнав і перший заступник міністра культури та інформаційної політики України *Ростислав Карандєєв*. Він наголосив на тому, що бізнес-підхід у креативних індустріях є важливим виміром ефективності витрат державних коштів, але не єдиним і не головним.

«Держава повинна фінансувати, в тому числі і некомерційне кіно, кіно, яке має культурно-мистецьку цінність. Це перше. Друге: треба підтримувати творчу людину. Якщо підтримувати широке коло, хтось та вистрелить з творчим результатом, і вгадати, хто це буде – неможливо. Пропорція проста: чим більше фінансування – тим більше хороших фільмів», – сказав він.

Також заступник міністра звернув увагу присутніх на недостатню кількість широких кіноекранів з Dolby Surround – їх всього 172 у нашій країні. «Чи можна робити бізнес на такій кількості екранів? – Ні, не можна. Маємо з вами визнати, що грошей на українському бізнес-ринку, необхідних для виробництва якісного кіно, немає. Тому підтримку кіновиробника має взяти на себе держава», – підкреслив Ростислав Карандєєв.

Проти прохідного балу для продюсерів та режисерів виступила режисерка *Юлія Мироненко*. На її переконання, в Україні пропонують надзвичайно жорсткі обмеження для тих, хто подає свої проекти на конкурси – прохідний бал при ліміті в 5 років при оцінюванні їхнього попереднього досвіду. Щоб набрати його, і режисеру і продюсеру окремо треба мати декілька різних досягнень: фестивальні нагороди, кінопрокат, покази на ТБ, премії та інше. Аналогів таким обмеженням не існує в жодній країні Європи, впевнена вона.

Серед інших вимог індустрії щодо проекту порядку проведення конкурсів на отримання державного фінансування фільмів прозвучали такі: не впроваджувати прохідний бал для продюсерів та режисерів; зменшити бали за оцінювання досвіду режисера та продюсера з 25 % до максимум 10 % зі 100 % за кінопроект; скасувати ліміт у 5 років при оцінюванні досвіду, а також складання та публікацію рейтингових списків персоналій як такі, що є дискримінаційними щодо особи.

Окрему дискусію викликав Порядок утворення експертних комісій, який передбачає усунення цих комісій від оцінювання саме в ході конкурсного відбору – за ними лишається лише попереднє оцінювання проектів. Право рішення переходить до Ради Держкіно. Кінематографісти вважають, що це суперечить чинному законодавству. Крім того, що не всі з членів Ради мають необхідні для цього компетенції, оскільки Рада з кінематографії утворювалася як орган колегіального прийняття рішень. Такі зміни в порядку проведення конкурсів та його оцінювання несуть високі корупційні ризики та різко знижують якість експертизи, оскільки члени Ради фізично не встигатимуть прочитати сотні заявок, які містять об'ємні сценарії та іншу документацію протягом короткого часу, визначеного документом.

Кінематографісти виступили категорично проти таких змін. Вони вважають, що Експертиза під час пітчінгу має бути незалежною, а експерти – ротуватися. Комісії мають формуватися під кожен пітчінг відкритим жеребкуванням, а члени ради мають приймати лише фінальне рішення.

Продюсерка *Олександра Костіна* запропонувала удосконалити систему таким чином, щоб підвищилася якість експертної оцінки проектів, зокрема запозичити напрацювання Українського культурного фонду. За її словами, необхідно розробити методики оцінювання для кожного напрямку кіно – анімації, документального тощо, а також варто розробити електронний кабінет експерта з картою експертного оцінювання, подібний до того, яким послуговуються експерти УКФ. «Ми всі хочемо одного й того самого: якісної експертної оцінки і врахування інтересів виробників усіх напрямків кіно», – наголосила продюсерка.

Учасники дискусії висловлювались і більш широко – щодо ролі держави в процесі формування конкурентоспроможного ринку національного кіно.

Так, виконавча директорка Української кіноасоціації *Вікторія Ярмошук* вважає, що треба припинити ставитися до держави як до донора, а ставитися саме як до інвестора.

«Чи потрібно змінювати правила, щоб це відбулося? Очевидно, що так. Чи відбувається зараз неефективний розподіл коштів – теж так. Є статистика по недо-роблених фільмах, які ніколи не бачили ні фестивалі, ні глядач. Чи потрібно підтримувати будь-яке кіно, дебютантів, освітян? Звичайно, потрібно. Але також треба створювати умови для розвитку комерційного кіно в Україні, бо ті гроші, які заробить комерційне кіно, підуть на розвиток авторського і дебютного кіно», – відмітила вона.

Виконавча продюсерка УАніМА, продюсерка студії «Червоний собака» *Олена Голубєва* зазначила, що анімація – дотаційна галузь, але для держави це така ж необхідність, як і загальна середня освіта.

«Виробництво анімації – тривале виробництво, ми працюємо з кожним кадром, тому про стратегію ми знаємо на власному досвіді. За останні три роки в медійному просторі в середньому українську анімацію представлено 5 % відносно іншої іноземної анімації. Анімація вирощує наших дітей, вона виховує глядача для артхаусу, саме тому дозволю порівняння з освітою. Ніхто не очікує, що освіта – це послуга, що завтра вона окупиться. Але ми знаємо, якщо в країні будуть освічені люди, то вони потім повернуть вкладене роботою, податками тощо. Те саме з культурою. Можна створювати розважальні проекти, а можна брати культурну складову, яка ускладнює потреби і буде робити свій внесок в креативну економіку за кілька років. І в середньому, якщо брати Велику Британію та інші країни, то це відбувається за 7–10 років. Анімація – це дотаційна галузь. Щоб вона вийшла хоча б на самоокупність, необхідно кілька десятиліть. Це пропорційні цифри: якщо виділяла держава за останні роки приблизно 5 %, то ми й бачимо ці 5 %. Але культурний опір цими п'ятьма відсотками в Україні дуже важко витримувати. Глядач бачить інші смисли, і засмучуватися потім, що глядач не йде на артхаусне кіно – це дивно», – зауважує *Олена Голубєва*.

Завідувачка кіносектору в Українському інституті *Ольга Бірзул* також поділилася своїми спостереженнями: «Якщо ви відкриваєте в гуглі сторінки нібито комерційно відомих українських фільмів і водночас, можливо, не дуже успішних у прокаті фільмів, і дивитися кількість рецензій, написаних міжнародною пресою, ви самі побачите результат. Вкладатися треба в іміджеві проекти, в ті, що мають культурну, інтелектуальну цінність. Бо вони вибудовують імідж

України як надійного і цікавого партнера. Також наш стратегічний напрямок – співпраця з культовими подіями й локаціями. Ми співпрацюємо з Центром Довженка, ми організували першу масштабну ретроспективу Кіри Муратової з фокусом на фільми, які вона зняла за часів української незалежності. Ми дуже пишаємося цим проектом, оскільки ми зібрали величезну, цікаву пресу. Я не можу вам сказати, наскільки це поверне гроші в бюджет України, але я більш ніж впевнена, що це важливий внесок в імідж України. І це величезний капітал, з яким треба працювати».

Режисер *Роман Бондарчук*, фестиваль Docudays:UA: «Державна підтримка – це державна інвестиція чи це субсидія на виробництво фільмів? Просто інвестиція – це ближче до банківської справи і так це працює в США, наприклад. Але там налагоджено прокат, на якому можна добре заробити. У нас поки що цього немає, і тут в разі, якщо це справді ближче до банківського кредиту, тоді не потрібні взагалі ніякі експертні ради: людина бере кредит. Якщо вона його не повертає, то зрештою ризикує своїм майном... Оцінка кінопроектів – це дуже тонка матерія, особливо на ранніх етапах. Мій перший фільм „Українські шерифи” на ранніх етапах виглядав, як якась така чорнуха про віддалене село, куди міліція не доїжджає. Але в результаті вийшов зовсім інший фільм. Більш того, він породив цілий рух: зараз уже більше шести областей покрито такими „самодіяльними” шерифами в нових ОТГ. Мені здається, що митці – це чутливі люди, які реагують на болісні точки та процеси, а завдання експертів виявити, хто може говорити й готовий говорити і дати митцю кредит довіри», – каже режисер.

Член Ради з державної підтримки кінематографії *Людмила Горделадзе* висловила думку, що критика здобутків українського кіно перебільшена: попри деякі неминучі помилки, ми маємо чим пишатися. Український кінематограф за останні роки досяг значних успіхів на міжнародній арені й знаходить свого глядача вдома. В Україні вже виховано чимало режисерів, яких не було ще п'ять років тому. Так само не було творчої сили молодого українського кіно. Тому, якщо говорити про документальну й законодавчу базу, то, можливо, й не треба змінювати те, що й так непогано працює.

Іван Козленко, виконавчий директор «Довженко-центру»: «Ми говоримо про кіно як про індустрію, і як про бізнес, про що ми слухали пана Карандєєва, але він заступник міністра культури, а не економіки. В цьому сенсі він нам мав сказати, що кіно – це не лише виробництво, а це також виробництво смислів, знань, значень, символів. Це головне, що відділяє кіно від інших індустрій, від іншого виробництва. Додана вартість в культурі називається „символічний капітал”. За це держава платить, за знання, за майбутнє. І це не є інвестиція в прямому сенсі. Вона

не має приносити кошти, вона має приносити якість життя, це інвестиція в майбутнє. Тому ніякими коштами це вимірятися не може» [48].

Підсумовуючи зазначене вище, саме час повернутися до теми ілюзій та маніпуляцій, серед яких наразі знаходяться ті, хто дивиться українське кіно й вболіває за його майбутнє. Але спочатку – цікаве спостереження від *Андрія Кокотюхи*, дописувача інтернет-видання «Детектор Медіа».

Напередодні Дня захисника України редакція «НВ» визначила 13 тематичних документальних та художніх стрічок, значну частину яких 14 жовтня показали в ефірах «1+1», «Україна», ICTV. Загалом у цей день згадані канали та «UA: Перший» і «UA: Культура» віддали свої ефіри, включно з праймом, частково або повністю під українське кіно. Телевізійні рейтинги показаних стрічок з'ясував й оперативно опублікував у фейсбуці член Ради з державної підтримки кінематографії України Сергій Зленко. Всі стрічки, за одним єдиним виключенням, було створено за підтримки Держкіно протягом трьох останніх років. Отже, телевізійний день 14 жовтня 2020 року довів: українське кіно, зняте коштом держави, що має попит. Воно має аудиторію, вимірюється рейтингами (ще й змагається ними), конкурує між собою.

На думку автора цього допису, «ідеальний шторм», який викликали результати 14-го пітчінгу, визначив дві спільноти незадоволених. Перша звинувачує Держкіно в зазіханні на патріотичний сегмент і свідому його зачистку. Друга закидає агентству з питань кіно небажання підтримати проєкт, який, на переконання його творців, на виході збере найбільший бокс-офіс за всю історію українського кіно.

Формально обидві дії розходяться з цілями, які Держкіно ставить перед собою, та які втілює в життя Рада з держпідтримки кіно. Рада врахувала побажання експертів. Але, як пояснили у відомстві, змушена була ухвалити рішення, які не повною мірою збігаються з їхніми оцінками. Бо закон «Про державну підтримку кінематографії» передбачає всебічну оцінку за певними критеріями. Серед них – досвід заявника як виробника фільмів та економічні результати, зокрема – касові збори вироблених фільмів.

Фронтменами скандалу, вважає журналіст, є ті кінематографісти, чиї проєкти подавалися в категорії «Фільми для широкої глядацької аудиторії». І це – перша маніпуляція в цій історії. Адже жоден творець у світі не декларує свій проєкт як такий, що потрібен лише його друзям та родичам. Й артхаус теж претендує на увагу фестивальної публіки та просунутих поціновувачів кіно.

Також усі проєкти, довкола яких виникли суперечки, підпадають під категорію «патріотичного кіно». Це – друга стабільна маніпуляція, яка дозволяє невігласам та проросійськи налаштованим персонажам ділити твори на сорти. Приміром,

«патріотичний» сегмент, показаний 14 жовтня в ефірі провідних каналів, зазвичай маркується як третьосортний. Хоча будь-яке кіно, вироблене в Україні українцями коштом держави Україна, апріорі є патріотичним незалежно від жанру.

Але основа маніпуляцій – це тема важливості касових зборів. «Кіборги», «Черкаси», «Червоний» і «Крути 1918» – жодна із цих стрічок не окупила себе в прокаті, та якби Держкіно не підтримувало виробників, ці та інші фільми просто не були би створені. І на День захисника України мільйонам глядачів не було би, що показати.

«Рада, проти якої виступили автори колективних листів, насправді ухвалила низку правильних рішень. Зупинивши поступ проєктів, утілення яких у тому вигляді і з тими виконавцями, які були заявлені, не призведе ні до чого хорошого. Рада й Держкіно можуть і навіть мають право керуватися власною логікою. Проте опція „касові збори” повинна бути викреслена з переліку пріоритетів та аргументів за чи проти. Окупність кіно – це поки, на жаль, не про Україну», – акцентує Андрій Кокотюха [49].

Його колега, журналіст *Ярослав Зубченко*, додає від себе: «Українське кіно-виробництво потрібно підтримувати. Але робити це розумно. По-перше, в жодному разі не виділяти кошти лише прибутковим стрічкам. Інакше чиста математика призведе до кіновсесвіту „Скаженого весілля” чи кросоверу персонажів DZIDZIO. Як платник податків, я гірко плакав, коли дізнався про перемогу ТОВ „Дзідзьо-фільм” на останньому пітчінгу. Дотаціями є сенс підтримувати жанрове різноманіття та працювати на розбудову ринку. Україні потрібні розумні детективи, гостросоціальна сатира, політичні драми, історії про журналістські розслідування. Усі ті речі, які не коштують багато грошей, але насичують ринок сенсом. Не надривною тугою буття (привіт, антології дисидентів), а саме сенсом. По-друге, щоб українське кіно ставало кращим, можливо, є сенс виділяти гроші не тільки продюсерам та режисерам. А, наприклад, віддати частину коштів на підготовку акторів. Бо фільмів стає більше, а С. Боклана – ні. Та й театр у кіно радше відлякує глядачів».

Як зазначає автор, держава може почати програму розвитку української індустрії практичних та комп’ютерних ефектів: «Не знаю, як вам, а мені досі сниться той ведмідь із „Захара Беркута”».

Також, на думку Ярослава Зубченка, Україна ніколи не почне знімати справді прибуткові жанри – екшени, фентезі, фантастику, історичні драми, супергероїку – адже в нас немає домашніх студій спецефектів. Натомість типовий голлівудський блокбастер коштує утричі більше, ніж Держкіно виділило фільмам за останні п’ять років.

І хоча виробництво фільмів це, безперечно, фундаментальний для кіноіндустрії вид діяльності, він далеко не єдиний. Інвестувати треба розумно. «Виділяти чергові тридцять мільйонів на „Захарів Беркутів” – усе одно що викидати ці гроші. Це просто занадто смішна сума для такого кіно. А віддавати перевагу авторам „Скаженого весілля”, бо їхні ультрадешеві комедії заробляють більше, ніж коштують, – це неповага до кіно як явища. Обидва ці приклади ніяк не розвивають ринок. Провальні карликові епопеї тільки розчаровують глядачів. Конвеєрні комедії маргіналізують українські стрічки в принципі. Хоча в рейтингу вони на формальній вершині. Загалом, було б добре довірити розподіл державних коштів експертам. Які комплексно врахують і користь для ринку, й потенціал та досвід авторів, й інтереси глядачів. Але цього року така рекомендація звучатиме як знущання», – стверджує журналіст [50].

Свою позицію щодо викликів і проблем, перед якими постала вітчизняна кіноіндустрія, висловила також україно-німецька режисерка, авторка кінокартини «Забуті» Дар'я Онищенко. Передусім вона звертає увагу на необхідність розвитку смаку: «Мені здається, що часто українським стрічкам не вистачає саме естетичного смаку. Частково проблема криється в браку освіти, нестачі кваліфікованих кадрів (отієї великої команди, що знімає кіно, а не тільки режисерів чи сценаристів). Говорю і про художників-постановників, і про композиторів, робота яких має складатися в один естетичний ансамбль. Це нам не завжди вдається, але з кожним новим фільмом, новою роботою ситуація поліпшується. Нам треба бути дуже обережними і чутливими до такої речі, як патріотизм. На Заході ніхто не дивитиметься кіно, що спрямоване вузько в один бік... Як на мене, з одного боку кіно має формувати імідж держави, але поряд з тим європейська публіка не очікує, що ти тільки хвалитимеш все своє, а зовсім навпаки. Такий серіал, як „Спіймати Кайдаша” і стрічка Нарімана Алієва „Додому” – це такі приклади нашого кіно, де ми розповідаємо історії простих українців, їхні проблеми, критично висловлюємося, показуємо проблеми нашого суспільства. Мені здається, що це дуже важливо, бо кіно для того й існує, щоб підважувати дискурс, актуалізувати соціально важливі теми. Коли це відбувається, постає кіноестетика» [51].

Міністр культури та інформаційної політики Олександр Ткаченко переконаний, що українська кіноіндустрія має великі можливості для інвестицій і створення конкурентоспроможного продукту. Про це він сказав на IV Міжнародному форумі «Креативна Україна», який проходив 19–20 листопада в Києві, виступаючи на секторальному модулі «Кіноіндустрія».

За його словами, МКІП нині розглядає кіно як кластер, де готові просувати кілька речей. «Це і промоції кіно, і новації, нові навички кінематографістів, нав-

чання. І це, безперечно, створення конкурентоспроможного середовища та інфраструктури для того, щоб кіно могло в Україні відбуватися», – зазначив Олександр Ткаченко.

Серед успішних та вже запроваджених в Україні кейсів у сфері кіноіндустрії Міністр назвав, зокрема, ухвалений парламентом закон про кешрібейти. «Бо це не тільки пряма допомога кінематографістам у вигляді державного фінансування, а й багато інших речей, які дозволяють знімати в Україні фільми такі, як „Останній найманець”, знятий у Києві завдяки системі кешрібейтів», – наголосив він [52].

Кажуть, що кожна криза – це можливість. Напевно, нинішня ситуація теж матиме позитивний для кіновиробництва результат. Адже це не вперше в історії на долю кінематографу випадають серйозні випробування: Перша світова війна, геополітичні зміни, епідемія «іспанки». Як результат – розквіт Голлівуду, об'єднання кінотеатрів в мережі, поява найбільших кіностудій. Кожен кризис – это возможность: как пандемия меняет киноиндустрию. <https://delo.ua/lifestyle/kazhdyj-krizis-eto-vozmozhnost-kak-pandemija-me-371122/>.

А поки що ми змушені підлаштовуватися під обставини. Й нинішнє перенесення великих голлівудських релізів – гіркий дзвіночок для індустрії. Бізнес-моделі всього світового кінематографу в серйозній небезпеці через пандемію. Чи це не найдоречніший час для того, щоб локальні стрічки зайняли місце і в розкладах кінотеатрів, і в серцях глядачів?

Однак замість того, щоб об'єднатись і, скориставшись моментом, разом прорватися крізь абсурд сьогодення, ми продовжуємо сваритися як усередині кіногалузі, так і з державою [1].

Зміни – це не легко, але є в них місце й позитивному елементу. Зміни – це шанс, момент, який можна талановито використати собі на користь. Судячи з подій, коронавірус показує людству шлях у нові виміри, в тому числі в сфері кіно. Можливо, скоро воно житиме за тими ж принципами, за якими функціонують склади людської думки – бібліотеки, адже з появою інтернету ці шляхи вже випробувані й можуть стати магістральними. Залишилося тільки домовитися на рівні «команди корабля» під назвою кіноіндустрія.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондар В. Довгі тіні наступають і... виграють: що бентежить у теперішній державній політиці щодо кіно? / Вікторія Бондар [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/production/article/178509/2020-07-04-dovgi-tini-nastupayut-i-vigrayut/> (дата звернення 26.11.2020).
2. Скільки грошей виділять на українське кіно 2021 року // Газета по-українськи. – 2020. – 10 верес. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://gazeta.ua/articles/culture/_skilki-groshej-vidilyat-na-ukrayinske-kino-2021-roku/983485 (дата звернення 26.11.2020).
3. Трегуб Г. Кінофестиваль «Молодість»: екран та маски / Ганна Трегуб Тиждень. – 2020. – 25 серп. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://tyzhden.ua/Culture/246991> (дата звернення 26.11.2020).
4. Десятерик Д. Про кінець світу, тікаючих жінок і війну: в Києві триває 49-й кінофестиваль «Молодість» / Дмитро Десятерик // День. – 2020. – 27 серп. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/pro-kinec-svitu-tikayuchykh-zhinok-i-viynu> (дата звернення 26.11.2020).
5. Шкроміда Ю. Війна зникла з новин / Юлія Шкроміда // Країна. – 2020. – 30 лип. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://gazeta.ua/articles/culture-newspaper/_vijna-znikla-z-novin/976837 (дата звернення 30.07.2020).
6. Куш П. На екрани виходить стрічка «Забуті» про незабутнє / Павло Куш // Урядовий кур'єр. – 2020. – 7 серп. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://ukurier.gov.ua/uk/news/na-ekrani-vihodit-strichka-zabuti-pro-nezabutnye/> (дата звернення 26.11.2020).
7. Харківська прем'єра фільму «Забуті» відбудеться в рамках 4-го Kharkiv MeetDocs [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/harkivska-premyera-filmu-zabuti-vidbudetsya-v-ramkah-4-go-kharkiv-meetdocs> (дата звернення 26.11.2020).
8. Сахно І. Іванна Сахно «Я хочу бути частиною українського кінематографу»: киянка Іванна Сахно про кар'єру в Голлівуді, героїзм акторської роботи та улюблені національні страви / [Інтерв'ю вів] Дмитро Десятерик // День. – 2020. – 11 верес. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/ya-hochu-butychastynoyu-ukrayinskogo-kinematografa/> (дата звернення 26.11.2020).

9. Вийшов трейлер фільму «Let it snow» з Іванною Сахно в головній ролі [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.cinema.in.ua/treiler-filmu-let-it-snow/> (дата звернення 26.11.2020).

10. Голлівуд уперше придбав український фільм [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://lb.ua/culture/2020/07/21/462253_gollivud_upershe_pridbav_ukrainskiy.html (дата звернення 26.11.2020).

11. Десятерик Д. Наші вершини: українське кіно тріумфувало на Одеському міжнародному кінофестивалі / Дмитро Десятерик // День. – 2020. – 9 жовт. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/nashi-vershyny> (дата звернення 26.11.2020).

12. Підгора-Гвяздовський Я. Національний конкурс ОМКФ: кого ж вважати найкращим? / Ярослав Підгора-Гвяздовський [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/kritika/article/181287/2020-10-06-natsionalnii-konkurs-omkf-kogo-zh-vvazhati-naikrashchim/> (дата звернення 26.11.2020).

13. Ксаверов С. Український конкурс ОМКФ, частина перша: Можливості діалогу / Сергій Ксаверов [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://lb.ua/culture/2020/10/12/467894_ukrainskiy_konkurs_omkf_chastina.html (дата звернення 26.11.2020).

14. Українську стрічку «Із зав'язаними очима» визнали найкращою на кінофестивалі у Варшаві // Голос України. – 2020. – 18 жовт. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://www.golos.com.ua/news/123819> (дата звернення 26.11.2020).

15. Український фільм Із зав'язаними очима переміг на Варшавському кінофестивалі // Новое время. – 2020. – 17 жовт. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/style/kultura/ukrajinskiy-film-peremig-u-varshavskomu-kinofestivali-50118352.html> (дата звернення 26.11.2020).

16. Поперечна Д. Українські «Погані дороги» стали конкурсантом Венеційського кінофестивалю / Дарія Поперечна [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://lifepravda.com.ua/culture/2020/08/6/241894/> (дата звернення 26.11.2020).

17. Алексєєва Д. Вийшов трейлер кінострічки про життя на Донбасі «Погані дороги», яку показали на Венеціанському кінофестивалі / Даріна Алексєєва // Сьогодні. – 2020. – 7 верес. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.segodnya.ua/ua/lifestyle/afisha/vyshel-treyler-filma-o-zhizni-na-donbasse->

plohie-dorogi-kotoryu-pokazali-na-venecijskom-kinofestivale-1475214.html (дата звернення 26.11.2020).

18. Підгора-Гвядзовський Я. Безкомпромісний вислів «Поганих доріг» // Ярослав Підгора-Гвядзовський [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/kritika/article/180328/2020-09-05-bezkompromisnii-visliv-poganikh-dorig/> (дата звернення 26.11.2020).

19. Актори відмовлялися приходити на кастинг фільму «Погані дороги» // Газета по-українськи. – 2020. – 6 серп. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://gazeta.ua/articles/culture/_aktori-vidmovlyalisya-prihoditi-na-kasting-filmu-pogani-dorogi/978016 (дата звернення 26.11.2020).

20. Український мультфільм відібрали на фестиваль в Японії [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3085668-ukrainskij-multfilm-vidibrali-na-festival-v-aponii.html> (дата звернення 26.11.2020).

21. Фільм «Віддана» покажуть у рамках кінофестивалю KNIFF в Японії [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.cinema.in.ua/film-viddana-v-iaponii/> (дата звернення 26.11.2020).

22. «Мої думки тихі» виграли нагороду на кінофестивалі у Британії [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3132034-moi-dumki-tihi-vigrali-nagrodu-na-kinofestivali-u-britanii.html> (дата звернення 26.11.2020).

23. «Мої думки тихі» отримали нагороду британського кінофестивалю // Газета по-українськи. – 2020. – 9 лист. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://gazeta.ua/articles/culture/_moyi-dumki-tihi-otrimali-nagrodu-britanskogo-kinofestivalyu/995762 (дата звернення 26.11.2020).

24. У Гельсінкі стартували Дні українського кіно [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://www.ukrkino.com.ua/kinotext/news/?id=13143> (дата звернення 26.11.2020).

25. Комедія «Мої думки тихі» відібрана до програми Пекінського фестивалю [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.cinema.in.ua/komediia-moi-dumky-tykhi/> (дата звернення 26.11.2020).

26. Український фільм «Мої думки тихі» вийде на НВО Europe [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.radio-svoboda.org/a/news-moyi-dumky-tykhi/30725482.html/> (дата звернення 26.11.2020).

27. Низку стрічок виробництва Film.ua продали до Японії та країн Європи [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detec->

[tor.media/production/article/182281/2020-11-06-nizku-strichok-virobnitstva-filmua-prodali-do-yaponii-ta-krain-evropi/](https://detector.media/production/article/182281/2020-11-06-nizku-strichok-virobnitstva-filmua-prodali-do-yaponii-ta-krain-evropi/) (дата звернення 26.11.2020).

28. В кінотеатрах ОАЕ демонструють трилер «Let it snow» Станіслава Капралова [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3137169-v-kinoteatrah-oe-demonstruut-triler-let-it-snow-stanislava-kapralova.html> (дата звернення 26.11.2020).

29. Низку стрічок виробництва Film.ua продали до Японії та країн Європи [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/production/article/182281/2020-11-06-nizku-strichok-virobnitstva-filmua-prodali-do-yaponii-ta-krain-evropi/> (дата звернення 26.11.2020).

30. Права на українську стрічку «Захар Беркут» продали до Великої Британії та ще низки країн [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/rinok/article/178694/2020-07-10-prava-na-ukrainsku-strichku-zakhar-berkut-prodali-do-velikoi-britanii-ta-shche-nizki-krain/> (дата звернення 26.11.2020).

31. Горор українського продакшну увійшов у топ найстрашніших фільмів за версією The New York Times / Поліна Вернигор [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://bit.ua/2020/10/golem/> (дата звернення 26.11.2020).

32. «ПлюсПлюс» покаже прем'єру мультсеріалу «Хоробрі зайці» українського продакшну Glowberry [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/production/article/182654/2020-11-19-plyusplyus-pokazhe-premeru-multserialu-khorobri-zaitsi-ukrainskogo-prodakshenu-glowberry/> (дата звернення 26.11.2020).

33. Два українські фільми отримали 395 тис. євро від Eurimages, один з них – Сенцова / Наталія Затулівітер [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1897532-dva-ukrayinski-filmi-otrimali-395-tis-yevro-vid-eurimages-odin-z-nikh-sentsova> (дата звернення 26.11.2020).

34. Балан-Тимкина Г. Галина Балан-Тимкина: У StarLightMedia есть «Крепостная», но крепостных на телерынке нет / [Інтерв'ю вела] Галина Петренко [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/production/article/171289/2019-10-04-galina-balan-timkina-u-starlightmedia-est-krepostnaya-no-krepostnykh-na-telerynke-net/> (дата звернення 26.11.2020).

35. «Доброволець» – один воїн на серіальному полі / Андрій Кокотюха [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/kritika/article/181446/2020-10-11-dobrovolets-odin-voin-na-serialnomu-poli/> (дата звернення 26.11.2020).

36. Самченко В. Коханья, ради, УНР і Голодомор: у телесеріалі покажуть сагу про українське село 100-літньої давнини / Валентина Самченко // Україна молода. – 2020. – 24 лип. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://umoloda.kyiv.ua/number/3616/164/148357/> (дата звернення 26.11.2020).

37. Вергеліс О. Нехай Ворожбит наворожить! ТОП-12 українських книжок, які хочуть зніматися в кіно / Олег Вергеліс [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://glavcom.ua/country/culture/nehay-vorozhbit-navorozhit-top-12-ukrajinskih-knizhok-yaki-hochut-znimatisya-v-kino--695147.html> (дата звернення 26.11.2020).

38. Чадюк М. «Синергія літератури і кіно»: відомі фіналісти книжкового пітчінгу Book Pitch / Марія Чадюк // День. – 2020. – 11 верес. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ukrayinci-chytayte/synergiya-literatury-i-kino> (дата звернення 26.11.2020).

39. Сфера культури і туризму втратила від локдауну 2% ВВП // Дзеркало тижня. Україна. – 2020. – 11 лист. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/sfera-kulturi-i-turizmu-vtratila-vid-lokdauna-2-vvp.html> (дата звернення 26.11.2020).

40. Український кінематограф зазнав значних збитків через пандемію коронавірусу [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://tsn.ua/video/video-novini/ukrayinskiy-kinematograf-zaznav-znachnih-zbitkiv-cherez-pandemiyu-koronavirusu.html> (дата звернення 26.11.2020).

41. «Жодних компенсацій немає, через тиждень закриємось» – мережа кінотеатрів про карантин вихідного дня // Сьогодні. – 2020. – 12 лист. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://ukraine.segodnya.ua/ua/ukraine/nikakih-kompensaciy-net-cherez-nedelyu-zakroemnya-set-kinoteatrov-o-karantine-vyhodnogo-dnya-1488494.html> (дата звернення 26.11.2020).

42. Нерознак А. Нова реальність: кіно під час пандемії. Конспект дискусії / Анастасія Нерознак [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: https://lb.ua/culture/2020/10/31/469508_nova_realnist_kino_pid_chas.html (дата звернення 26.11.2020).

43. В Україні стартує перший хакатон з розвитку онлайн-кінотеатрів [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3130824-v-ukraini-startue-persij-hakaton-z-rozvitku-onlajnkinoteatriv.html> (дата звернення 26.11.2020).

44. Рада з держпідтримки відповіла кінематографістам: «Наша мета – забезпечення ефективного використання державних коштів» [Електронний ресурс]. –

Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.cinema.in.ua/rada-z-derzhpidtrymky-vidpovila-kinematohrafistam/> (дата звернення 26.11.2020).

45. Сліпченко К. Жереб, гроші та кіно: 72 проекти отримали державну підтримку. Чому кінематографісти незадоволені? / Катерина Сліпченко [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://zaxid.net/finansuvannya-ukrayinskogo-kino-spisok-peremozhtsiv-skandal-reaktsiya-n1508837/> (дата звернення 26.11.2020).

46. Десятерик Д. Кіно, гроші й хаос: черговий скандал (уже котрий за останній рік) вибухнув довкола фінансування української кіноіндустрії) / Дмитро Десятерик // День. – 2020. – 15 жовт. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/kino-groshi-y-haos> (дата звернення 26.11.2020).

47. Апостолова Л. «Рада з держпідтримки кінематографії має пояснити результати 14-го пітчінгу Держкіно» / Лілія Апостолова [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/production/article/181422/2020-10-09-rada-z-derzhpidtrimki-kinematografii-mae-poyasniti-rezultati-14-go-pitchingu-derzhkino/> (дата звернення 26.11.2020).

48. Апостолова Л. Кіноіндустрія – мінкульту: спочатку стратегія розвитку кіна, потім – зміни до правил пітчінгів / Лілія Апостолова [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://directorsguild.org.ua/roundtable.html> (дата звернення 26.11.2020).

49. Кокотюха А. Широкий глядач українського кіно: між ілюзіями та маніпуляціями / Андрій Кокотюха [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/production/article/181699/2020-10-20-shirokii-glyadach-ukrainskogo-kino-mizh-ilyuziyami-ta-manipulyatsiyami/> (дата звернення 26.11.2020).

50. Зубченко Я. Чим багаті. Топ найуспішніших українських фільмів, знятих на наші податки / Ярослав Зубченко [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://detector.media/production/article/181934/2020-10-27-chim-bagati-top-naiuspishnishikh-ukrainskikh-filmiv-znyatikh-na-nashi-podatki/> (дата звернення 26.11.2020).

51. Онищенко Д. Дар'я Онищенко: «Нам треба бути дуже обережними і чутливими до такої речі, як патріотизм» / [Інтерв'ю вела] Ганна Трегуб // Тиждень. – 2020. – 26 серп. [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://tyzhden.ua/Culture/247023> (дата звернення 26.11.2020).

52. Олександр Ткаченко: Вітчизняна кіноіндустрія має великі можливості для інвестицій і створення конкурентоспроможного продукту [Електронний ре-

сурс]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/oleksandr-tkachenko-vitchiznyana-kinoindustriya-maye-veliki-mozhливosti-dlya-investicij-i-stvorennya-konkurentospromozhnogo-produktu> (дата звернення 26.11.2020).

Матеріал підготувала

Шлепакова Т. Л.

головний бібліограф відділу наукового
аналізу та узагальнення інформації
узагальнення інформації

Комп'ютерне опрацювання та редагування ***І. Г. Піленко***

Формат 60x84/16. Умовн. друк. арк. 1,63. Б/т. Зам. 86. Безплатно

НБУ імені Ярослава Мудрого, Київ-1, Грушевського, 1. Тел. 278–85–12